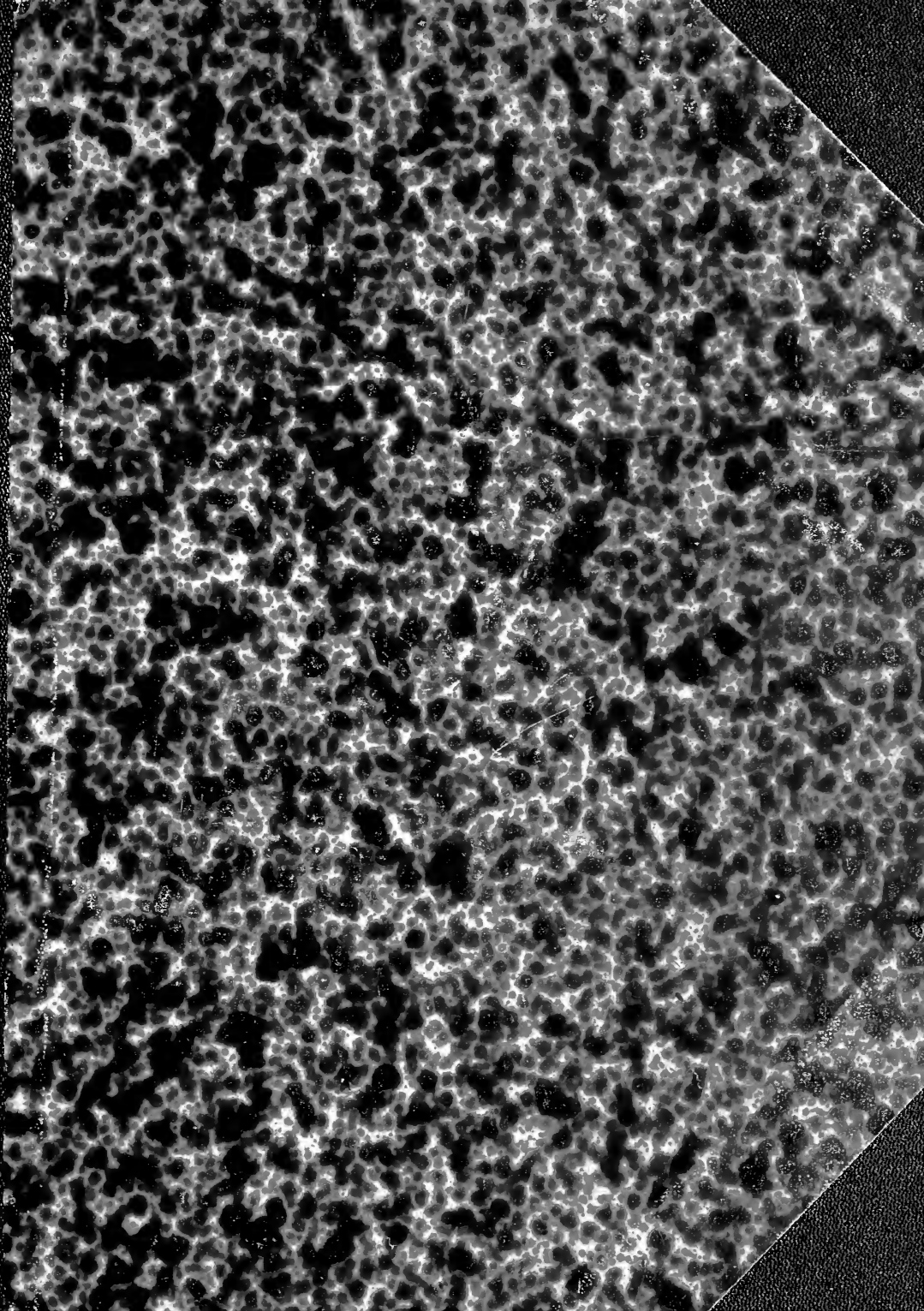

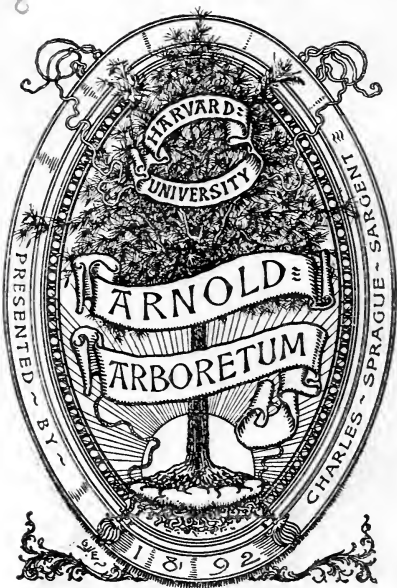
n

3 2044 107 247 322

MH
243
Sch 8

Digitized by the Internet Archive
in 2016

<https://archive.org/details/dissertatioinaug1740schu>

Q. D. T. O. M. B. V.
DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA

DE

OLEO OLIVARVM

QVAM

PRAESIDE

D. IOANNE HENRICO SCHVLZE

MEDICINAE ELOQVENTIAE ANTIQVITATVM ET
PHILOSOPHIAE PROFESSORE PVBLICO

ORDINARIO

ACADEMIARVM IMPERIALIVM NATVRAE CVRIOSORVM
ET PETROPOLITANAE VT ET REGIAE SCIENTIA-
RVM SOCIETATIS BEROLINENSIS

SODALE

PRO GRADV DOCTORIS

SVMMSQVE IN ARTE MEDICA LEGITIME

OBTINENDIS HONORIBVS

PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI SVBMITTIT

AVCTOR

THEOD. IOAN. FRID. DÆHNERT

HAGENA MARCANO - GVESTPHALVS.

Ad d. Nouembr. MDCCXL.

H. L. Q. C.

HALAE MAGDEBVRGICAE

Litteris IOAN. CHRIST. HILLIGERI, Acad. Typogr.

ARR. 11

BERVARD

XCIX.

**DEO
PATRIÆ
PATRONIS
FAVTOBIBVS ATQVE
AMICIS**

HANC SVAM DISSERTATIONEM

**DAT
DICAT
DEDICAT**

T. I, F. DÆHNERT.

OLEO OLIVARVM.

PRÆFATIO.

*U*lta sane sunt, atque innumera, quæ optimus, quem sapientissima Numinis manus contexit, naturæ ordo nobis ubique exhibet. Multa quorum usum miranda illa Dei T. O. M. providentia paullatim innotescere permisit majoribus. Multa vero & plurima, quæ nulli adhuc mortali cognita, partim fortasse posteris detegenda remanebunt, partim ingenii humani fines plane excedunt. Sed quæ demum verba sufficiant ad ea vel delineanda tantum, quæ adhuc in natura latent secretissimis? Nec enim ad ea quidem, quorum elementa divina nobis gratia concessit inspicienda, eo claritatis progredi possumus, ut ad legitimum ubique usum ea perducere sciamus. Id quod optime demonstrat oleum illud olivarum, quod in usu humani generis antiquissimo, hodieque frequentissimo, esse, nemo dubitaverit. Hoc quum

non solum in diata plurimum, sed in medicina etiam adhibeatur, omnium censuimus dignissimum, quod meditationibus nostris subjiceretur. Noli vero Lector H. promittere tibi in hoc tam exiguae molis opusculo, vel amplam fabularum, quas credula tradidit antiquitas, collectionem, vel grandem medicarum de oleo nostro observationum thesaurum. Falleris, si alia quaedam, quam ea, quae prima suppeditare possunt elementa ad plenius delineandam materiam hanc longe nobilissimam, quaeris in paginis hisce. Breviter enim primo capite olei hujus olivarum historiam, sationem aliaque praeliminaria; secundo essentiam, naturam, & usum describere tentabimus. Interim non omni plane spe destitutus, fore ut emolumentum quoddam inde capias, Deum, ea qua par est reverentia, ut me ad finem mihi propositum perducatur, rogo.

§. I.

QUum itaque de tractatione ejusque partitione nostri thematis satis praefati sumus, e re erit ut illud enodandum suscipiamus. Praefixum quidem habemus oleum olivarum pertractare: at quum causatum sese referat ad causam ipsam, arborem puta; erit itaque de illa nobis prius, quam ad ipsum oleum

oleum perveniamus, brevis instituenda meditatio. Arbor, quæ hujus olei mater est, vulgo audit olea, cujus vocabuli & derivatio & denominatio græcis deberur. Derivatur enim ab ἐλαία, quod vocabulum natales debet τῷ λαίῳ, utpote quod idem ingerit, ac læve vel lubricum, nimirum ex eo sic dictum, quod oleum exinde oriundum læviget lubricetque. Sed non solum arborem hoc nomine dici invenio, sed & ipsum fructum, quem usitatus olivam vocant, oleæ nomine appellari invenio: quemadmodum vicissim olivam pro arbore veteres dixisse, ostendi facile posset, si id nostri instituti ratio postularet.

§. II.

Est itaque olea plantæ genus teneræ texturæ, folia oblonga superne atro-virentia, inferius canescentia, acuminata, crassa, calicem dentatum, florem monopetalum, rotatum, inferius quodammodo tubulatum, quasi infundibuliformem, superius quadrifidum vel quinquifidum, fructum ovatum pulpa pingui, nucleum durum continentem, cum semine ejusdem formæ, habens. Plantæ genus idque teneræ texturæ oleam esse facile cuique, qui simplicem sibi ejus acquisivit cognitionem, patescit. Nullam fere in propaganda elevandaque arbore artificiosius demandatam curam veteres magis reliquerunt, ac in olea serenda, utpote quam multitudo specierum ab invicem quam maxime diversarum desideraret. Quid ergo aliud causæ dicendum, quam quod teneræ texturæ sit; de cujus veritate fructus ipse, quasi causæ suæ optimus testis, nec non Germania plerisque tractibus oleæ colendæ impar, abunde testantur.

§. III.

Sic itaque olea teneræ texturæ merito dicitur; inde autem ultro fluit, quod singularis ad implantandam promovendamque eam requiratur fœcunditas. Hæc autem a tribus præcipue pendet, a tellure fœcunda & ad facilitandum & maturandum fructum accommodo æstu & convenienti cultura elevata. Tellus fœcunda nobis dicitur locus terræ temperatus ad producendum fructum oleæ faciens. Temperamentum ita dictum requirit solum pingue macritudine iusta conjunctum; quocirca aptissimum terræ genus oleis dicitur; cui glarea subest aut fabulum pingue, aut si superposita creta fabulo admista est. Neque enim admodum frigidum cæli statum, qualis v. g. trans Alpes est, neque præfervidum, qualem Africa, Libya & Aegyptus habent, perferre potest: nec frigidiores hyemes; etiam in provinciis ad oleam alias producendum aptis, ut in Gallia Narbonensi, amat. Terram etiam densiorem, si vivida & læta succrescere debet, desiderat, ad quam maxime conducunt modici clivi, quibus olea maxime delectatur. Inde Italia nec non insula Corsica, provincia Narbonensis, Hispaniaque olearum lucos, quin etiam amplissimas silvas alunt. Depressa autem loca, aquis nimis obruta, ardua, æstu nimis exsiccata, cretosa, eaque scaturiginosa uliginemque foventia, oleam brevi perituram faciunt. Multi terram huic propriam ad mare dicarunt, arboremque hanc ultra miliarium sexagesimum, vel juxta Plinium, quadragesimum ab illo aut non vivere, aut non esse feracem, autumarunt: quibus tamen experientia pudorem sugillat.

§. IV.

§. IV.

Etsi autem vitium telluris oleæ quam maxime noceat, non statim tamen inde arguendum, ac si totam inde peteret ruinam. In quantum enim fundus præstat, in tantum fructus suum fœnerandum præbet uber: quod non ingrate COLUMELLA in *Libr. de Arboribus* §. 17. p. m. 505. effatus est: *Olea maxime collibus siccis & argillosis gaudet: at humidis campis & pinguibus latas frondes sine fructu affert.* Cui optime consentit VARRO de *re rustica* L. 1. §. 24. *in agro crasso & calido oleam conditaneam, radium majorem, Salentinam, Orchitem, Pausam, Sergianam, Culminiam, Albicerem: qui ager frigidior & macrior sit, ibi oleam Licinianam feri oportere.* Quo enim humidior terra est, eo floridiores & pinguiore olivas producit, inde in una provincia aliæ nascuntur olivæ quæ condiuntur, aliæ ex quibus oleum exprimitur: quas ita distinctas terra facit.

§. V.

Non sufficit autem tenuior telluris qualitas, si eidem non correspondeat æstus ex climate calidiore dependens, quippe quod fomentum omnium ejus generis fructuum audit jure meritoque. De ejus veritate non solum testatur Germania, utpote ea fere destituta, sed & veteribus circa oleas inferundas strenue observatum tempus, observatus sationis situs, observatusque ejus positus & modus. Quamvis enim in quacunque provincia usus & experientia insitionis certum præfixerit tempus, non tamen fieri poterat, ut & in eadem omnis regio æqualem haberet legem, quum & tellus non ubique eadem, nec plaga æque fortem ubique extendat fervorem. In-
de

de agricolæ alibi vernum fere tempus circa calendas Ma-
jas, alibi Februarias, ac vero alii ab octavo Calend. A-
pril. præceperunt; ita ut locis frigidis serius, calidis ma-
turius insertæ fuerint oleæ: pluribus vide scriptores rei
rusticæ antiquos.

§. VI.

Quum conveniens æstus fomentum procreandorum
fructuum sit, non incongrue diligentem ab agricolis sem-
per habitam situs rationem perspiciamus; simulque edo-
cemur, quare arbor hæc arduo locorum situ mediocriter
ab humore suspendi, scalpi, assidue lætaminis ubertate
pinguescere, feracibusque ventis clementer agitari amet;
quare eandem intra sexagenos pedes disponi deceat,
quum una alii nimis in excipiendis radiis obfutura spati-
umque in latitudinem crescendi inclusura esset. Nam
quæ obicem talem habent, & in proceritatem ex-
tenduntur, evanidæ fiunt, parumque fructus ferunt. Nec
minus evincitur ratio, quare oleæ propter frondem sine
detrimento ponantur a septentrionali plaga, quod non
officiunt soli; quare in translatione arbuscularum, rubri-
ca easdem notare conveniat, ut quum ex seminario
transferuntur, easdem cæli partes aspiciant, quas etiam
in seminario aspexerant: alioquin frigore vel calore labo-
rabunt ab iis partibus, quas præter consuetudinem sub
alio tractu expositas habuerunt.

§. VII.

Maxime & circa situm expedit qualitatem arborum
ibi sitarum, sive vividarum sive emortuarum, perscrutari.
Nam quarundam vicinitas oleis morti est: quale quid de
quer-

quercu, quæ cum olea pertinaci diffidet odio, adeo verum est, ut eam & viva & mortua & usque adeo effossa, perituram faciat. Qualis antipathia non tam in quercu ipsa, sed ipsius potius radice, quam vermes insident, & inde oleæ dulcedine invitatae eam cum ipsius interitu appetunt, quærenda erit. Nèc minus positum suapte causa reddere refert ab infestationibus liberum. Oleis enim quam maxime capræ ovesque inhiant, dum cacumina depasci amant, quo adeo sterilescunt, ut nullo remedio in posterum prolifica fiant.

§. VIII.

Modus oleam plantandi & propagandi quum tellurem teneram eamque æstu elevatam præsupponat; necesse inde fuerit, ut eo, qui foecunditatem oleæ elargiri possit, modo inseratur oleæ planta, hæcque decenti modo instruatur & curetur. Circa insitionem tria olim habuere genera, habentque hodie 1. quo resecta & fissa arbor resectos surculos accipit, 2. quo resectum intra librum & materiam semina admittit, quæ utraque genera verni temporis sunt, denique 3, quo ipsas gemmas, cum exiguo cortice, in partem sui delibratam accipit, quam agricolæ emplastratio in vel nostrates inoculationem dicunt; quem modum ita & convenientiorem & probabiliorem & sic magis usualem esse constat. Quum autem usus ejus hodie satis conspicuus sit, nosque ulteriori indagazione sublevet: inde insitionem ipsam, ejus antecedentia & consequentia utpote ablaqueationem, stercorationem, abrasionem &c. sicco præterimus pede, tantummodo circa oleam monentes, quod hæcce, non ut aliæ quæ simulatque gemmas agere coeperunt, luna

crescente inferuntur, circa æquinoctium vernalis usque in Idus Aprilis inferatur.

§. IX.

De cultura fatis, pro instituti ratione, egisse nobis videmur. Quum autem aliud oleæ genus, quod dicitur sylvestre, sive oleaster, suos etiam pro exprimendo oleo aliisque usibus exhibeat fructus; inde discriminis ergo ejusdem brevis figuranda erit delineatio. Ipsum oleæ, quo proprie fativa venit, vocabulum fatis indigitar, eandem a silvestri cultura differre, ita ut si fativa negligatur, in silvestrem abeat, & silvestris ex fativæ nucleo nascatur. Nec etiam ramorum magnitudine oleæ cedit, aliasque, quæ fativæ propriæ sunt, qualitates habet, nisi quod ramis rarior per eosdem spinas possideat, foliis gaudeat longe minoribus brevioribusque, fructu olivæ minore strigiosioreque, succo purpureo, mordaci præditi; imo tota arbor insigniter amara est, quæ habet corticem fativa multo læviorem. Ast quum discrimen utriusque arboris amplior descriptio datura sit; ad eam potius, ut utrique communem, devolvimur.

§. X.

Postquam ita olea solo insita fuit, pedetentim ita coalescit, ut quibusdam superatis demum annis sibi proprio gaudeat vigore, tam intrinseco quam extrinseco. Ad hunc enim refertur magnitudo, quæ communiter, si altitudinem spectes, mediocris est, quandoque tamen proceræ & prægrandis; crassitie vero truncum habet coxis viri similem, qui magna ex parte nodosus, ex quo rusticis ova olearum dici consueta sunt. Materia æqualiter spissa

spissa, satis solida, alicubi & crispa & intorta, gustu amaricante, colore inter flavum & spadiceum fere medio, nonnunquam etiam maculis utriusque coloris invicem convolutis conspersa, præsertim cum ad justam perfectionis substantiam pervenerit, teste CORDO. Truncum pulcher coloris nimirum cinerei, lævis & glaber condecorat cortex. Ramos habet sat extensos copiososque, sub quorum tegumento hominibus quies & brutis amœnum præbeatur sustentaculum. Cetera quæ insuper circa folia, flores, adhuc notari merentur, satis ex data descriptione patefcunt, nisi quod insuper, sicuti alia folia, ita & hæc incisuris & manifestis venis, unico neruo insigni a pediculo ad acumen oppositum excurrente, gaudeant. Flores sustinet albicantes, qui racematim cohærent, & quatuor foliolis fructus rudimentum complectuntur, qui tamen multis ex rationibus eundem non semper edere queunt. In locis enim non ita oleis aptis tam sativæ, quam silvestres cum floribus, at sine olivis producuntur, quales in Germania videre regulariter possumus. Quamvis enim extraordinarius aeris æstus eandem & fructu onustas fecisse dicatur, uti anno 1718. hac in urbe ab excellentissimo Domino PRÆSIDE aliisque satis observatum est; siquidem autem una hirundo ver non facit, ideo vnicus isque extraordinarius casus regulare non ponit. Satis ergo ex antea dictis constat fructum hunc, quem dicimus olivas, tenerrimæ indolis esse.

§. XI.

Olivæ ex floribus prodeuntes lente admodum crescunt, & pro æstus adjumento modo citius alias serius nucleum durum, oleum, carnem & amurcam consequuntur.

tur. Quum autem una alteram præstantia superet: inde has in multas species distinxerunt, easque peculiaribus nominibus insigniverunt veteres, uti eorum monumenta tradunt. Hanc in rem VIRGILIUS cum PLINIO tres tantum memòrant olearum species; quibus tamen alii pro regionum situ plures adhuc addiderunt, ita, ut COLVMELLA *de re rustica* L. V. §. VIII. & DIOSCORIDES decem specierum faciant mentionem. Totidem etiam in Provincia Galliæ usitatas annotat MAGNOLIUS in *botanico Monspeliensi*, atque characteres cum nominibus vernaculis adiungit: quæ sunt 1. PAVSIA, est oliva major oblonga angulosa amygdali forma, quæ in Gallia audit *amellau*: suavissima est & rosæ habet odorem. 2. ALGIANA quæ est media, oblonga, angulosa, vulgarissima, & dicitur *oulivieire*. 3. LICINIANA & est media oblonga, fructu corni figura, a qua inde *corniau* venit. 4. SERGIA, quæ est minor oblonga, & dicitur *pichauline*. 5. NEVIA, quæ est maior subrotunda & dicitur *ampaulau*, quæ olivarum species maxima est. 6. CVLMINIA quæ est media rotunda præcox, quæ cito maturescit & ideo ab arbore cadit: dicitur *morau*. 7. REGIA quæ est minor rotunda racemosa in racemulis veluti congesta, unde nomen habet *bouteillau*. 8. CIRCITES, aut rectius cercites, quæ est minor rotunda rubro-nigricans, quæ inde dicitur *salierne*. 9. MVRTEA, quæ est minor rotunda ex rubro & nigro variegata, quæ inde dicitur *pigan*. Hæ species communiter vulgarissimæ dicuntur, inde tamen erudendum minime erit, ac si aliæ, præter has, non darentur; sicuti enim olivæ maxime Hispanicæ prunis mediocribus æquales & figuræ similes, nec non olivæ albæ, quarum PLIN. meminit & eas in Hetruria nasci dicunt Mathiolus & alii,

& alii, sic majusculæ & oblongæ memorantur, quas Ragiarias nominant, aliæ itidem majores, quas regias Parisias discriminis ergo vocitant, aliæ itidem olivellæ, aliæ albidiores, quarum subspecies culminia est, & dicitur *Blaniau*, distinctionem forma-tenus ingerunt. Ne dicam nunc alias species, quæ a Provinciis petuntur, & inde *Bononienses*, *Genuenses*, *Florentina*, *Lucenses*, *Provinciales*, *Lusitanica*, *Narbonenses*, *Batica*, *Senenses* &c. in celebritate versantur. Quis enim referre poterit tot tantasque olearum species, quæ innumeræ excrescunt & in dies novæ excogitantur, uti ex Tournefortio, qui alias insuper ex uno alterove discriminis charactere retulit, luculenter patet. Differentiæ enim vel a forma, vel a colore, vel a succo, vel a magnitudine, vel a loci varietate, vel ab inventoribus hauriri eodem fere modo possunt, uti Germania suos unius generis fructus distinctos habet. Quamvis id facile concedi possit, quod cum aliis ut pomis, pyris, prunisque non omnimodo conveniant, quia hæc arbor minus apta est ex semine nasci, unde potissimum varietates in aliis prodire solent.

§. XII.

Hæc autem species in eo omnes conveniunt, ut, sicuti dictum, flores, fructusque edant. Flores, qui sunt monopetali, Junio maxime vel Julio mensibus prodeunt, ex quibus bacca proveniunt primum virides, quæ, uti dictum, nucleo duro, carne, & amurca investuntur, & deinde appropinquante maturitate pallefcunt, & tandem, prius factæ purpureæ, saturate nigrescunt: quo facto inter copiam & bonitatem ad decerpendum optima ætas est, & tunc vocantur drupæ, quæ mensibus Novembri,

Decembri, imo pro locorum situ, & inde tardius excitata maturitate, etiam Januario & Februario colliguntur. Caveant autem olivantes easdem perticis petere, nam illis lex antiquissima fuit *oleam ne stringito neve verberato*: potius enim, si e terra tangi possunt, convenit, manu stricta easdem legere, aut scalas admovere, quæ enim ad terram recidunt, quatiuntur: & inde eadem, æque ac vapulantes, macescunt, nec oleum edunt, nec arbores in sequentibus annis ferendis fructibus, ob id quod percussa olea secum de ramulo plantam sive germen deferat, pares existunt. Et inde petitur hortulanorum mysterion, quod in dilatis certos in annos fructibus ponunt. Quum enim drupæ maturitati nomen debeant, inde facilis emanat ratio quare earum tantum legendum sit, quantum nocte veniente potest exprimi: nam vulgare illud, nod nimirum illis & qui olivetum arat, fructum roget, qui stercoret, exoret, qui cædit, cogat, nos docet maturitatem & inde improvisam putrescentiam accelerari. Neque minus inde elucescit fundamentum eius, quare aliæ olivæ in pavimenti tam diu sternendæ sint, donec rugosæ eveniant, sed quam maxime cavendum sit, ne diutius ibidem detineantur, quum, teste PLINIO & CATONE, olivæ in acervo, prævia quadam ad putredinem alteratione concalescant, & amurca, si forte in bacca remanserit, olei saporem corrumpat. Licet enim non dixerimus ex mora in tabulato oleum minui & amurcam augeri, quum amurca aqueus sit humor & calore facile evaporet; oleum autem cum sit succus pinguis & tenax, ideoque non facile dissipetur: ita tamen afficitur ut debita sua qualitate destituatur.

§. XIII.

Lectæ & tabulatæ olivæ, quibus nuclei, quorum contractione olei sapor alias vitatur, demuntur, si inquinatæ fuerint, aquis lavandæ protinûsque substratis tegetibus aut pannis expandendæ sunt, quo aquositas ex ipsis resiccetur, & foliis & virgultis repurgentur olivæ, ad quod triduum sibi deponunt. Illæ ita mundatæ & resiccatae protinus in torcularia ferventia deferuntur, quo facto solidæ sive integræ prælo paulisper conquatuntur, ita ut fractæ contusæque eo aptius postea trapetis premiantur, cui tamen mox leviter suspensæ eo cautius subjiciuntur, quo melius jactura olei dispergendi removeatur. Deinde fiscinis novis, studio ad hoc tepefactis, includuntur, inde olivæ exprimuntur, & oleum ita expressum in labrum, ut fraces & amurca liquentur, defluit. Labrum autem omnino desideratur fictile & huic præparatum; nam si conchæ æneæ, plumbeæque cortinæ labraque adhibentur, illa non solum aëre vitiantur, sed & oleum ipsum mineralibus hisce non parum corrumpitur. Præterea cautum ac providum oportet esse patremfamilias, ut vasa crebrius mundet, fiscinâs ferventi aqua lavet, & spongia diligenter tergat, cuius commendationem veterum bonæ menti adscribendam habemus.

§. XIV.

Indoles olivarum succis scatentium per se infert, quod prima olei pressio non tantum quantitate, sed etiam qualitate, utpote meliore olei sapore & virtute, exuberet, quum quasi lixivium effluens, nil nisi purum oleum, mellis saporis præbeat. Insequens autem pressio eisdem commodis non gaudet, quod nimirum magis frâcibus
com-

commisceatur, & inde majus quidem pondus, sed minorem censum habeat. Et inde tortivum ab iis, quorum distinguere interest, nominatum fuit. Tertia denique expressio multo deterius oleum exire facit, quodque parum a fecibus distat, quas vulgo amurcam vocant. Hoc autem nomine illæ dicuntur olivarum, ex quibus oleum satis expressum censetur, reliquæ, nec minus etiam aquositas, quæ doliorum, quibus oleum conservatur, fundis insidet, quod apud nos proprie fæces denominant. Amurca autem utrumque infert, estque succus amarus vel sincerus & adstringens, vel falsus ab adiecto inter exprimendum sale, & cum humiditate fracibusque olei colliquato, enatus. Vtrumque laudibus evexit CATO, testante PLINIO. Præprimis autem primi generis succus, æque ac oleum aut vinum in doliis, si de eo duæ partes decoctæ & refrigeratæ sint, conditur, quo axes unguentur, & lora, calceamenta, & coria omnia meliora fiunt. Deinde aliæ dantur conditurarum conditiones, ut ea, in qua adjicitur mustum, quod etiam per nostram peregrinatur Germaniam & appetitui excitando inservit. Secundi generis succus, qui dicitur falsus, causam habet partim in se, partim extra se, in addito, ut dixi, sale pro separando & purificando oleo fundatam: inde usus propter istam vim adstringentem tam in morbis quam & aliis vitiis se exserit. Decoctus enim in cupreo vase ad crassitudinem mellis adstringit, qui dentium doloribus, & vulneribus exulceratis, addito aceto vini, commode illinitur, nec non medicamentis ocularibus utiliter commiscetur. Si vero cum oleo omphacino recoquatur ad mellis consistentiam cariosos dentes extrahit. Fetus ex cruda & recenti amurca ad dolores arthriticos mitigandos

dos conducunt. Deinde amurca ad hydropicorum tumoris molem reprimendam peruncta in pelle villosa adhibetur. Iumentorum scabiem cum decocto lupini, & chamæmeli illita sanat. Eadem areæ terendis messibus subiguntur, vi cujus formicæ rimæque absunt. Eandem & luto & calci admiscere, & inde tectoria, pavimenta, laquearia parietesque oblinire convenit, tum quod eadem incrustati parietes adventitia humiditate nunquam collachrymantur, & situm minime contrahunt, tum quod ab offensionibus & maculationibus blattarum, aranearum, eiusque generis aliorum insectorum, securi redduntur.

§. XV.

Postquam ita modum olei exprimendi, ejusque recrementa, vidimus, jam ordo quidem postulat, ut ad condituram, utpote alterum olivarum usum, procedamus. Quum tamen fativarum maxime fecerimus mentionem; id admonitum volumus, & fativarum, & silvestrium eundem esse exprimendi modum. Nec id firmissime credi volumus, oleum nimirum omne ex olivis tantum exprimi, utpote haud ignari moris apud falsarios recepti, ex foliis & furculis oleum præparandi. Quod quum ob amaritudinem multo vilius sit, nec nostris usibus ullo modo aptum sit, consultum inde putamus, horis parcere, & ejus rei curiosos ad PLINIVM, aliosque, qui suspensæ ejus hederæ fatis illudunt, remittere.

§. XVI.

Olivarum alter usus in conditura consistit, qua illis olivis, quæ oleo exprimendo haud pares existunt, consultitur. Virtus enim quæ in amaritudine latet, post multa

experimenta, valuit, ut non solum culinæ sed & medico usui adaptatæ fuerint. Inde delicias lauti divitesque hæuserunt, & postea ars invenit suavitatem, quam non potuit natura. Quid quæso horridius oliva sive matura sive immatura: illa ob nimiam pinguescentiam, hac ob nimiam austeritatem! sed quid de gustibus disputandum erit? utpote qui in nostris oris illam & delibandam gestimus. Satis autem constat non omnes olivas prælisubjici aptas esse, quarum causæ plurimæ esse possunt: præcipue autem quod quædam exuberanti nec oleositate nec amœnitate sunt, & quod ad iustam maturitatem non perveniunt, sed vel tempus illis consuetum anticipant, nigrescuntque in arboribus ipsis, vel quod ad terram tempestatis injuria aut alio accidente profiliunt. Quæ ob olei defectum & acerbicatem condiuntur, sunt præprimis Regia, orchis, pausea arida, atque olivellæ & aliæ quamplurimæ. Quæ in arboribus extorrentur, dicuntur olivæ nigræ. Quæ denique terram citius petunt, Drupæ vocantur. Quævis harum singulari industria peculiarique modo condiuntur; in eo tamen omnes conveniunt, quod sale vel muria conduntur, & inde colymbades ex eo audiunt, quia olivæ innatant & quasi urinabundæ fluitant: & inde etiam halmades, vocabulo a Græcis accepto, vocantur.

§. XVII.

Condituram ipsam variis modis nobis perficiendam reliquerunt veteres, quos omnes adducere nil nisi opus superfluum esset. Pauca tantum, memoriæ lectoris consulturi, monebimus de modis condiendi conservandique vulgarissimis. Olivæ vel sunt maturæ, vel non; hoc casu con-

venit

venit eas sereno cælo manu distringere, lectasque a sordibus purificare; deinde in singulos modios olivæ salis integri ternas heminas adjicere, & in vimineos qualos confundere superposito copioso sale, ita uti olivas contegat, sicque triginta dies pati confudascere atque omnem anurcam exstillare: quæ ita præparatæ in alveum diffunduntur, & ne sal permaneat, munda spongia detergantur. Tum in nova vasa injiciuntur, & sapa vel defruto amphora repletur, superposito spiffamento aridi fœniculi, quod ita olivam deprimit. Priori modo factæ colymbades de muria tolluntur, spongiaque terguntur, deinde canna viridi duobus vel tribus locis scinditur, & triduo in aceto habetur, quarto die spongia extergitur, in urceum aut cacabum novum, substrato apio & modica ruta, mittitur. Concisis deinde pleno vase olivis defrutum usque ad os immittitur, laurique turiones, ad hoc ut olivas deprimant, injiciuntur. Quæ ita conditæ aliquot post dies usui patent. Quum autem sal, quod olivis condendis iuspergitur, non ita totum exstillari possit, indeque appetitui gustum minus placitum creent; inde postea pro eodem attenuando, & dispergendo mixturas sibi quæsitæ observarunt, quam in rem ita mel & acetum addiderunt, per certos etiam dies evaporandas reliquerunt; plures sapa partes quam aceti pro dulcioribus, & vice versa pro acrioribus efficiendis infuderunt. Modum autem & ejus multiplicem differentiam videbis apud Palladium in Mense Novembri *Tit. 27.* Nec minus oculis delicias excitandas vtilitas eorum, quorum in re est, curavit; ideo pristinam, quam vigentes habuerunt, formam adumbrare annisi sunt: quando lixivium ex calce viva libras VI. cum sufficienti aqua & etiam ex

cineribus quernis libras XII. & aquæ tantum, quantum sufficiat, ad dissolvendum præparant. Vtræque solutiones filtratæ miscentur, dein in lixivio hocce olivæ virides, electæ & mundatæ Lib. XXV. per horas VIII. vel ad summum X. macerentur: interim spatula lignea leviter commiscentur, ne lædantur contundanturve. Quo ita facto pleraque amaritudo, & nauseositas extrahitur. Eximuntur deinde & lavantur in aqua, posthac macerantur quinis senisve diebus, mutata affusæ sæpius aqua. Postea extractæ conduntur muria, in qua nimirum antea foeniculi caules dissecti ferbuerint; quæ ita præparata fictili huic apto asservantur, & non tantum nativam viriditatem servant, sed etiam esui & affectu & effectu delectabiliores evadunt.

§. XVIII.

Atque sic videmur satis tractasse, quæ ad primum caput, de olea, fructu ejus, indeque premo oleo, pertinent: nunc ad alterum progredimur, quo ipsum oleum nobis erit considerandum.

§. XIX.

Oleum itaque nostrum ex olivis expressum præfixam nobis sistit metam, non ultra, quam ejus lex fert, procedendi. Sunt enim alia quoque, & satis multa, quæ vocantur olea, ex mineralibus, alia ex animalibus, alia etiam ex vegetabilibus. Atque hæc inter inveniuntur, quæ oleam nulla ex parte agnoscunt parentem, cujusmodi plurima referuntur; alia itidem, quæ ab olea quidem dependent, attamen majori cura vel ex foliis vel ramis, vel olivis immaturis, vel sylvestribus exprimuntur,
ut

ut supra meminimus. Sed quum eorum omnium exiguus hodie usus, in nostris saltem terris, vigeat, enumeratio autem ampla, magis nobis hic impedimento quam commodo eveniret: illorum, non nisi in quantum vel distinctionis vel usus aliqua ratio poscit, memores erimus; atque illi potissimum inhærebimus, quod nomine hoc eminenter gaudet.

§. XX.

Oleum itaque olivarum est liquor pinguis, ex olivis maturis expressus. Illud autem liquorem esse, id est substantiam fluidam, promanantem ubi nihil impedit, facile mihi persuadeo, unicuique liquere, qui oculis suis certitudinem & vulgari experientia probitatem non abnegat; adeoque ejus probationi plus indulgentes oleum operamque perderemus. Habet autem hoc cum aliis liquidis pinguibus commune, quod frigore multum alteratur. Non valde enim intenso illo mox grumosum, lentius, turbidum apparet: eodem autem magis aucto omnino desinit fluere, totum opacum redditur, & spissam consistentiam acquirit. Quæ tamen omnia, recedente frigore, ac reversa aeris ambientis temperie, mox ita mutantur, ut pristina liquiditas & limpeditas restituantur.

§. XXI.

Olei liquorem pinguem esse variis modis cognosci poterit, si infallibilis ejus effectus sensibus nostris suggerat primo inflammabilitatem, sive quod idem, principium sulphureum: utpote flamma ex pinguedine alitur, conservaturque. Nec minus secundo ex eo apparet, quod olei conjunctio cum aqua sine alio intermedio nun-

quam fieri queat; utpote quod de omnibus omnino pinguibus non immerito dicitur: Fieri enim per rerum naturam nunquam poterit, ut corpora etiam fluida, sed maximopere particulis cohærentia, ab se invicem divellantur per heterogenea fluida. Amicitia enim, quam hic posuit natura, tanta quidem est, ut ab aqua non interrumpatur. Si tamen tertium interveniat, cum utroque tam aqua quam oleo commiscibile, facile utriusque combinatio percipitur. Nec minus tertio aliqualem præbet ejus probationem olei lubricitas lævitasque, quæ proprie pinguibus debentur.

§. XXII.

Quum itaque oleum sit liquor pinguis; hic autem ejus naturæ sit, ut particulas, quas habet admodum connexas, difficulter a se invicem separari patiatur: inde sequitur ultro, quod oleum veteribus non incongrue dictum fuerit crassum, calidum & humidum, nec minus salsum. Crassities, ob datum modo principium, nobis idem est ac tenacitas, quæ natales suos ex mucilaginositate habet. Quod autem calidum existimaverint, eo forte moti sunt, quia igni, caloris maximæ causæ, pabulum præbet. Sed videntur eo etiam deducti experimentis quibusdam. Nam hiberno tempore itinera facientibus, si oleo prius perungantur, fructum hunc affert, ut minus a frigore lædantur. Id duplici ratione puto accidere. Nam & particularum glacialium ingressum per poros occlusos impedit, & exhalationes impedit, adeoque efficit ut in occluso agitati humores affricu illo magis incalescant, minusque foras emittant. De Hannibale refertur, quod is Romanos oppugnaturus militum suorum, per alta & frigidissima

diffima Alpium iuga iter hieme facientium, corpora olei illitu muniuerit. Eodem traxerunt Pollionis Romuli, de quo PLINIUS *lib. XXIII. cap. 24.* exemplum. Nam quum illum iam centesimum annum excedentem Augustus hospes interrogasset, quam maxime ratione vigorem illum animi corporisque custodisset: respondisse fertur: intus mulso, foris oleo. Videntur enim beneficium illud ab oleo acceptum ita interpretati, quod calidum innatum fouerit atque conseruauerit. Sed quod oleum intus sumtum calefaciat, mihi non videtur vlla experientia comprobari posse. Nam in morbis calidissimis inflammatoriis magna copia intus cum fructu sumi videmus: quod suo iam tempore de Guesthphalis annotauit IO. SCHROEDERVS in *thes. pharmaceut.* qui pleuride laborantibus tam diu porrigunt; donec ipsi sudores oleum redoleant.

§. XXIII.

Non autem solum poros illa sua mucilaginositate obturat, sicque dissipationem nimiam prohibet; praesertim si modica adiecta cera fuerit crassiusculum factum: quod veteres in suo acopo dicto obseruabant: verum etiam fibrarum rigiditatem tollendo corpori agilitatem praestat. Quod comprobatur dant athletæ, qui in gymnasiis aut palæstris suis nudi non prius luctabantur, aut aliud corporis exercitium subibant, quam oleo peruncti essent, utpote quo ad omnia expeditiores, & obeundis corporis motibus celerrimis aptiores reddebantur. Ne vero a corpore calefacto oleum nimis cito deflueret, impediabant porro insperso puluere tenuissimo: de quo multa apud veteres prostant; quæ huc transcribere non vacat.

vacat. Illud certum est non mirandum esse quod veteres, talibus a pueritia adsueti, infinitam oleorum & vnguentorum varietatem inuenerunt. Nam non solum ante exercitationem vnguebantur: sed eadem vt & omni alio labore aut itinere defuncti, ad lassitudinem eximendam, lauabantur, fricabantur, tandemque vnguentis delibuti coenam capiebant, miserrimosque se putabant, quando ita curare corpus non poterant. Quin etiam senes ita consuetudinem retinebant, vt lauari vngique vellent, etiam si nullo labore delassati.

§. XXIV.

Nec minus veteres oleo falsum æque ac humidum principium inesse referunt: dolendum tamen est, quod ei distinctius eruendo non admodum incubuerint. Non enim tantum sub eodem latent particulæ salinæ aquosæque; sed quatuor illis sic dicta elementa inde commode demonstrari possunt, ut ær, aqua, ignis, terra. Aërem ibidem subesse, primo antlia pneumatica ostendit, vi cuius ille exantlatur, eoque redigitur, ut omnium fere aëris particularum expers reddi possit. Deinde etiam olei coctio nos ejus, æque ac aquarum oleo contentarum, certiores reddit: quia oleum corpus est, omne autem corpus aërem alit, utpote qui & tunc ope caloris expanditur, & in superficie bullulas sive vesiculas, non nisi vaporosas, præbet, quæ deinde dilaceratæ cum vaporibus aquosis avolant: vel si in campana aut alia ad hoc adaptata machina colligantur, in forma guttularum aquearum confluunt. Particulas igneas sive ignescibiles oleo subesse, usus noster quotidianus, dum nobis inserviando consumitur, satis offert, simulque ingerit inflammationem, utpote quæ omnibus pinguibus communis per facilem ignis

ignis abrasionem & appropriationem satis demonstratur, oleum enim ob dictum principium inflammabile seu sulphureum in particulas subtilissimas resolvi & totum fere ita in auram dispergi potest. Ex quibus ita facile particulæ igneæ s. ignescibiles cognosci & pro usibus medicis ac culinaribus æstimandis judicari poterunt. Quartum denique sic dictum elementum, aquam puta, ibidem latitare unumquemque, qui chemiæ studium vel primis tantum labris tetigit, evidenter docebit experientia. Si enim oleum inflammationibus consumitur, quamvis tunc plurimæ particulæ terreæ avolent, in aerem, quæ se superposito corpori apponunt & fuliginis instar adhærent, insuper adhuc ejusdem terrestreitatis rudera relinquit subtilia, fuliginiformia in ipso vase, ex quo conflagravit.

§. XXV.

Demonstratis ita quatuor istis partibus constitutivis, eo facilius ad salinas fit progressus. Solutio enim calcium metallorum maxime solubilem id ipsum satis confirmat; utpote quæ nullo alio menstruo, ac salino, fieri poterit. Nam si emplastra, inferius denominanda, paranda sunt, tunc omnino accedit cerussa, lithargyrium, minium, & familia saturnina; quippe quæ calces plumbi, ut sunt, ita vulgo audiunt, & oleo olivarum commiscuntur: quo ita factò, ope caloris & humidi oleo inhærentis, non tantum solutio, sed & utriusque intima conjunctio perficitur, ut ipsa emplastra v. g. album coctum, diapalmæ, Norimbergense &c. satis ostendunt. Illud ipsum autem nunquam fieret, si oleum principio salino destitueretur. Vnde solent, qui solutionem talium nullam cupiunt, sed

D

derant,

derant, talia tunc demum addere, quando, iam consumpta est humiditas plurima, jamque tempus est a coctione desistendi. Secus si fiat & coctio continuanda sit, color perit, & ex omnibus color idem plus minus fuscus emergit. Inde si emplastra tali modo præparata deinde solvantur, eodemque modo, quem in sapone obseruamus, tractentur, nunquam fit olei separatio ab calcibus metallorum, ita vt oleum sui iuris factum & limpidum recuperari possit.

§. XXVI.

Ex hisce itaque olei qualitatibus effectus, quorum immensus fere in libris crevit numerus, facile diiudicari poterunt; quos etiam singulatim subministraremus, nisi ejus usus quandoque omnes istos, vel quosdam præsupponendos desideraret. Eo tamen annitemur, quo & tempori consulamus & cuique fundamentum suppeditemus, ex quo usus multos & varios diiudicare poterit. Pro facilitanda tamen ejus descriptione vtar illo ordine, vt omnem usum in internum vel externum dispescamus. Supra quidem utriusque generalia & magis historicam tractationem ingessimus: at quum nec eadem res perficiatur, nec ille totus absorbeatur: inde ad priorem notabimus, quod, quum liquorem esse pinguem, qui simul crassus & mucilaginosus est, dixerimus; illud in morbis seu vitiis ex humoribus nimium acidis sive causticis, ventriculo intestinis & renibus subortis aut illuc illatis, optime adhibeatur. Fieri enim aliter non potest quin liquor pinguis vim quandam involutivam habeat, quæ venenis propinatis corpori adhuc salvo ita obest, ut non tantum ejus vim stimulantem ac causticam cohibeat, sed

& acrimoniam retundat, obvolvatur, hebetet, & ita venas subire prohibeat, ac confestim illud vomitu exturbet, nihilque vitæ periculoſi relinquat. Ex eodem etiam fundamento omnibus acidis acribusque humoribus medetur, qui alias in plurimos morbos exituri fuiſſent. Sic ita Colicæ dolores ab humoribus acribus inteſtina irritantes, alvumque ſubinde obſtruentes, oleum cum vehiculo calido ſumtum ſupprimat, dum agit alvum emolliendo, lubricando, fibras relaxando, humores acres obvolvendo, & ita tormina & ſpaſmos mitigando. Idem etiam ob eandem rationem dicendum de doloribus calculoſis, dum ureteres & meatus urinarios laxat dilatatque, eroſa abſtergit & conſolidat; quo ita factò calculorum tranſitus eo facilius accelerari poterit.

§. XXVII.

Nec minus diarrhœam dyſenteriamque, quamvis funditus non ſanet, eo tamen cohibet, ut per obvolutionem acrimonix irritatio inteſtinorum cum torminibus vehementiſſimis ceſſet & tunica villoſa, eaque arroſa, obtegatur, atque ſub hac conceſſa quiete conſolidetur. Ex eodem fundamento uſus in ulceribus ac vulneribus internis vulgo laudatus, facile dilucidatur, quum oleum ſua virtute, admixta bile, tamquam coniunctionis medio, in chylum laudabilem abit, hincque probum ſanguini nutrimentum præbeat, quo factò ſanguis antea falſus corrigitur meliorque fit, vi cujus deinde fibræ non ſolum relaxantur ſed & agglutinantur conſolidanturque. Haud enim ſcio an celebris ille baſſamus Locatelli multum virium accipiat ab illis, quæ oleo, præcipuè ejus parti, incoquantur: & experientia docet, quod ſimplex

oleum bene dulce etiam tenerrimis interius læsis, ut puerperis, ultra spem bene faciat. In colica spasmodica, passione iliaca, hernia incarcerata oleum bonum, mite & dulce vim exferit admirabilem lenitivam, atque rigidam stricturem remittentem.

§. XXVIII.

Quum oleo supra adscripserimus pinguedinem, nec minus ex eadem demonstraverimus lubricitatem lævitatēque, ex quibus inde prudens Medici iudicium progressus ad alia facere, & innumeris casibus, sese tam interne quam externe exferentibus, vel solitarie, vel interveniente alio, adhibere poterit: nos tamen in eo ex brevitate ratione obiter effectum asthmaticis non exiguum notamus, si nimirum v. g. olei nostri optimi, vel eius loco olei amygdal. dulc. uncia una cum Sachari cand. alb. unc. II. in electuarium redigamus & singulis binis horis magnitud. nucis moschatae cum infuso theiformi ægroto propinamus. Et eodem modo parturientibus tam intus quam externe maximum præbet levamen: quia partum longe melius excludunt & doloribus a partu sæve continuantibus optatissimum solatium copiose hausto illo consequuntur. Neque minus infantibus a lumbricis infestatis, addito succo limoniorum vel granatorum, optime propinatur: quo ita vermes enecantur & expelluntur.

§. XXIX.

Satis nobis ex dato criterio egisse videmur. Gradum itaque ulteriorem ad usum externum faciemus. Quum autem hicce vel simpliciter, i. e. nullo alio additamento interveniente, vel non simpliciter talis evadat: in-

inde de primo breviter præter usum ejus vulgarem, quem prægressæ sistunt paginæ, dicendum superest. Id enim quod nobis fufius delibandum videtur, illa olei vtilitas suggerit, quando recte ad vulnera & ambuſtiones sanandas ita adhibetur, ut oleum vulnus per horæ spatium ſupernatare poſſit. Sic non tantum vulnerum labia conſolidantur, ſed & ita ſanantur, ut nulla cicatrix poſtea remaneat: teſte GRVLINGIO *Med. curat. c. V. obſ. XXX.* & ALPINO. Neque minus ex eodem pateſcit, quod ſi corpus oleo tepido inungatur, alvus emolliatur & moveatur. Quin imo in forti ſtranguria ſemicupium ex oleo factum dolores removeſe urinamque provocare viſum fuit. Idem etiam dicendum in unguum ab acu vel ferro factis puncturis, quippe quas mirabiliter ſanat doloremque ſedat. Quid? quod viperarum nocentiſſimo alias morſui ab ſolo & ſimplici oleo olivarum certiſſima eſt medela: quod noviffimis obſervationibus in Britania factis & in Germania repetitis confirmatum eſt.

§. XXX.

Quum autem oleum noſtrum omnibus omnino vulneribus, aliisque externis internisque affectibus medendis quandoque non ſufficeret; ejus tamen uſus alienus eſſe non videretur: inde prudens olim indagavit medici judicium, quo pacto ejus defectum alterius copula ſarcire & ſupplere poſſet. Ex quo factum eſt ut prodirent varia præparata, olea cocta, oleum philoſophorum, ſapo, emplaſtra, unguenta &c. Olea cocta a potiori ita dicuntur, quamvis ſub eiſdem & per infuſionem parata comprehendere uſus doceat. Dividuntur vulgo in ſimplicia & compoſita: quorum notitia cuique patet. Utrum-

que autem genus plerumque oleum nostrum pro menstruo, ut loquimur, aut basi agnoscit: utpote quod multifaria tam ex regno vegetabili, quam etiam animali, capit additamenta. Ad priorem modum herbæ, flores, femina &c. referuntur. Qualiter autem ex illis cocta præparentur, fusius desuper in dispensatoriis, quæ passim profstant, provisum. Hinc inde tantum monitu necessarium ducimus, quod subjecta balsamica non aliter, si necessitas exigat, quam in vase bene clauso coqui, alias potius infundi debeant. At quum plene planeque tam usum quam præparandi modum, & in eo adhibendas cautelas, exhibuerit Celeb. NEVMANNVS in suis *prælect. chemic.* ideo longiores hic esse instituti ratio vetat.

§. XXXI.

Oleum philosophorum s. laterinum vulgo ideo dicitur, quod ex lateribus candentibus & oleo nostro saturatis destillando per retortam præparatur. Quod ita ad classem oleorum empyreumaticorum pertinet, utpote quæ requirunt, si ad usum medicum internum adaptari debeant, ut bis vel ter, sive per se, sive additamento quodam secundum circumstantias, rectificentur. Hoc ita rectificatum oleum philosophorum multiplicem habet usum, tam internum quam externum. Credo enim satis evictum esse, quod gaudeat vi anodina, antispasmodica, discutiente, resolvente, pellente, referante, roborante, calefaciente &c. unde in colica ac aliis abdominis torminibus a gut. V. ad X. cum vehiculo quodam adhibetur: ructus a flatibus nimiis ortos, ut & uteri strangulatus sedat. Vermes infantum ad gut. I. vel II. cum saccharo propinatum enecat. Cavendum tamen, ne nimium præbea-

beatur, nec nimis diu in fanguineis, cholericisque eiusdem usus continetur. Obstructiones viscerum v. g. hepatis vel lienis referat, dum fanguinis circulum non solum accelerat, sed & massam fanguineam spissam attenuat, transpirationemque, cum negotio omni secretorio, promovet. Ex eadem ratione fanguinis stagnationem circa uterum non solum referat, sed & ex ea oriundam mensium detentionem expedit, imo & partum, vel vivum vel mortuum, pellit. Nec minus ob dictam vim resolventem sanguinem congruatum a casu aut contusione, ut & mucum pectoris tenacem ac asperæ arteriæ resolvit, & his vitiis laborantibus cum vehiculo adaptato suadetur.

§. XXXII.

Quum itaque oleum philosophorum tot tamque variis gaudeat viribus; hinc non incongrue ad calculum, sabulum, materiamque calculosam educendam adhibetur. Oleum etiam hoc dum X. vel XII. est rectificatum, non a paucis medicis ad epilepsiam, morbosque arthriticos, & paralyticos sanandos tam interne, quam externe adhiberi æque bene potest, quam illud ab aliquot annis celebre oleum animale Dippelianum. Quantum autem hoc oleum interne præstat, in tantum & externe ejusdem usus fere patet, cujus experimenta passim ad nauseam relata recitare possemus, nisi cumulum cumulare videremur; generatim enim observandum, quod externe habeat vim emolliendi, discutiendi, maturandi, roborandi, &c. ex quibus tumores duros & ferosos discutit, nervos & articulos refrigeratos calefacit & roborat, ut & ad contracturas, paralytum, podagram, malum ischiaticum, reliquaque vitia arthritica, neque minus tormi-

tormina conducit. Passionem hysterica, umbilico illitum, sedat, febrem quartanam dorso inunctum mitigat, ad aurium catharos fufurrosque removendos conducit: quæ omnia ita facile justificari poterunt, si debita industria subjectorum individuales conditiones ponderatæ & in consilium adhibitæ fuerint.

§. XXXIII.

Saponem etiam ex oleo nostro cum alcali depurato fieri, & ad usum medicum summo cum fructu trahi posse, vulgo notum est. Quum autem de eo multi Auctores fufius egerint, uti Illustris BOERHAVIVS, nec non Excell. D. PRÆSES in peculiari dissertatione de saponis usu medico, aliique quam plurimi; hinc diutius hic immorando nil nisi opus operatum eveniret. Id autem obiter circa disjunctionem partium constitutarum notamus, quod ea fiat, si sapo in spiritu vini vel aqua communi solvatur, acidi vitriolici tantum, quantum ad alcali saturationem sufficit, instilletur. Sic absque magna effervescencia oleum vel pinguedo separatur, & si dein solutio filtretur & crystallifetur, inde habebis tartarum vitriolatum.

§. XXXIV.

De emplastris denique, ob notum satis præparandi modum & usum; plura itidem non adducemus: tantum monentes id cujus differentia rationem modo inculcavi, quod olei separatio seu disjunctio non uti in sapone fieri queat. Nam in præparatione emplastri fit ope caloris solutio istarum calcium metallorum, quæ a principio salino in oleo contento dependet. Quum autem in illa actione oleum quam maxime mutetur, quod in saponis

non ita fit, utpote quæ contactum in multis plurimisque punctis & particulis aqueis superfluis evaporatis ita efficit, ut inde cohæsiō horum corporum tantum euadat; in emplastris autem hæc cohæsiō non sufficit, sed potius calces metallorum solvuntur, quæ solutæ in principia constitutiva ejusdem indolis reduci nequeunt.

§. XXXV.

Recitatas hæc species denique excipiunt unguenta, utpote quibus præparandis oleum itidem vel nativum, vel aliquod oleorum coctorum, adhibetur, cujus modum, usumque omnes fere medicorum libri recitant. His ita præmissis unicum adhuc addo experimentum quod in eo consistit, si oleum nostrum cum acido vitriolio miscetur & per retortam destilletur, impetrabis spiritum vitrioli volatilem: in retortæ collo vero videbis sulphur commune: quod experimentum nobis sulphurificationem simul ostendit. Hic multa dicendi amplius adhuc esset campus: quia vero Illustriſſi STAHLIVS, NEVMANNVS &c. de vera sulphuris origine tam nativi quam artificialis abunde unicuique satisfecerunt; illud tantum addo, quod in hoc labore duo adsint sulphuris requisita, acidum vitriolium & pars inflammabilis, seu principium sulphureum, quod & phlogiston dictum est; inde facile ratio eruitur, cur præter spiritum volatilem sulphur commune impetretur: de quo plura ita ediscere, variisque modis sulphur eruere anniti possemus, nisi ad colophonem scripto huic superaddendum variæ rationes varent.

§. XXVI.

Ante vero, quam omnino finiamus, oleum omphacinum

cinum a veteribus dictum, tandem paucis attingere etiam debemus, quoniam eius vsus in scriptis veterum frequentissime commendatur & requiritur. Denotant hoc nomine oleum ex immaturis oliuis expressum, quod aliquantulum magis, quam id ex maturis, acerbum & adstringens esse debet. Medici id subinde seorsim commendant. PLINIVS sic de eo scribit: vtilissimum est omphacinum: prodest gingiuis si contineatur in ore: colorem dentium custodit magis quam aliud: sudores cohibet. Eadem fere repetit DIOSCORIDES *lib. I. c. 28.* atque illud insuper adiicit, quod propter adstringendi vim stomacho sit accommodatum. Sed vela nunc contraho, atque telluris domino, qui in infinitos hominum vsus oleam, cum tot aliis vitæ commodioris adminiculis, eam proferre voluit, gratias habendas agendasque profiteor maximas. Is faxit vt omnes mei conatus in suam gloriam & proximi cedant emolumentum.

F I N I S.

NOBILISSIMO ATQVE DOCTISSIMO
DOM. CANDIDATO

S. P. D.

FRIDERICVS HOFFMANNVS

S. R. MAI. A CONSILII INTIMIS ET ARCHIATER, FRIDERICIANÆ ET ORDINIS MEDICI SENIOR.

Plurimi quidem sunt medicina sacris addicti, qui decurso studio-
rum in academiis stadio ad opem agrotantibus ferendam sine
mora deproperant; sed non omnes certe pari felicitate & neces-
sariis instructi subsidiis difficillimum hoc opus adgrediuntur. Tan-
ium enim abest, ut illi iam omnes officii sui partes expleuerint, qui
ea medicina parte, quam theoreticam vocamus, diligenter exculta
& pertractata, generalem quandam remediorum in variis morbis
adhibendorum notitiam sibi comparauerunt: sed ii demum ad mor-
bostuto & perite sanandos idonei habendi sunt, qui sanioribus princi-
piis physico-mechanicis, anatomicis & chemicis imbuti nobilissimam
iuuandi scientiam viresque remediorum ad certa indiuidua rite
applicare didicerunt. Hoc optime Tu perspexisti, NOBILISSIME
DN. CANDIDATE, utpote qui rerum Tuarum minime sategisse
putabas, in celeberrima Hejdelbergensium uniuersitatè theoriam
medicam, cum generalioribus medendi præceptis comprehendisse; sed
in nostra quoque academia Te in praxi casuali clinica, sub meo
præsertim moderamine, strenue exercuisti, neque pœnitendos fe-
cisti profectus, ut ideo spem foueam prorsus non dubiam, fore, ut
aliquando in ipso artis exercitio multum consilio & auxilio Tuo
utilitatis agrotantibus adferas, multumque laudis inde reportes.
Id quod ego ex tot pectore voueo, Deumque precor, ut am-
plius egregiis Tuis eonatus adsistat, clementissime! Vale!
Dabam Hala Magdeb, a. d. XXIV. Nov. MDCCXL.

NOBILISSIMO ATQUE DOCTISSIMO
DOMINO CANDIDATO.

S. P. D.

PRÆSES.

Mineruæ donum prædicabant veteres Athenienses oleam arborem, hocque eximio beneficio multum sese efferebant. Quæ causa eos adduxerit, ut artium atque scientiarum præsidî deæ eam consecrarent, hanc puto esse, quoniam oleum præbet, sine quo lucubrationes, studiosis hominibus in primis necessariæ, non possunt peragi. Sed forte præclaros etiam in medicina olei usus respuerunt. Eandem enim Mineruam suam etiam Hygeæ pulchro cognomine honorabant, tamquam medicinæ præsidem & bonæ valetudinis conseruatricem. Sed hæc alii maiori otio exquirant. TV, Candidate dignissime, non alienum a persona tua laborem adgressus, Minerua non inuita de arbore & dono Mineruæ lucubrationem instituisi. Fertur sapiens vir dixisse, plus olei quam vini consumendum esse eruditionis cupido. Id quidem TV exemplo tuo comprobas, qui omni vitæ instituto sobrius & temperans, si quid excessisti in aliqua re, nimio litterarum amore & studio videris reprehendendi causam dedisse. Opto ut fructum industriæ tuæ plurimum consequaris. Ut hoc TIBI nobisque liceat, DEVM precor, ne pacis oleam sinat stringi verberarique, quod omnino temporibus hujce, si unquam alias solliciti metus plenis, extimescendum videtur.

Vale plurimum. Scripsi die XXIV. Nonembris MDCG XXXX.

KAn Freundschaft noch bestehen, die sich auf Liebe gründet,
Da gleiche Kunst und Fleiß Hygæens Söhne bindet:
So bleibt auch werthster Freund diß Bündnis unge-
fränckt,

Das beider Sinn und Trieb nach Fleiß und Tugend lenckt.
Es mögen andre sich bey Glas und Wein verschweren:
Wir üben uns indeß in Hoffmanns weisen Lehren.

Kein Sectt schmeckt ie so süß, als Herz und Ohr sich freut,
Wenn Schulzens kluger Mund geprüfte Lehren streut.
Doch wie? gelehrter Freund! wie kanst Du wohl verlangen,
Da Aug' und Herz an Dir und Deiner Tugend hangen
Dir heut zu widerstehn? wie? wird aus Freund ein Feind?
Nein glaub es nicht, wenn Wort und Blick gleich feindlich
scheint.

Ich will nur Zeuge seyn von Deinen Treflichkeiten,
Und Dir indeß ein Lied zu Deinem Ruhm bereiten:

Doch zürne nicht wenn Dir mein Lied zu frostig klingt.

Denck, daß ein Freund nur rein und nicht zu künstlich singt.

Dein Fleiß war unermüdt der Wahrheit nachzudencken,
Drum säumt Hygea nicht Dir Cranz und Blum zu schencken.
Leb' werthster Freund vergnügt, und wenn Dein Glück
Dich ziert,

So glaub' daß Frauendorff erfreute Triebe spürt.

In diesen wenigen Zeilen wolte seinen
werthgeschätzten Freunde seine Hoch-
achtung bezeugen

C. W. Frauendorff

aus Pommeru, der Arzney-Kunst Befliffener. Oppoz.

So wird der Doctör-Hut mit Recht Dir aufgesetzt
Von Meditrinen Hand, die Dich als ihren Sohn,
Uns zu ganz feltner Lust, Dir zum verdienten Lohn,
Hochwerthgeschätzter Freund! desselben würdig schätzt.

Die künftige Zeit heißt uns noch grössers von Dir hoffen;
Der Tugend steht der Weg der Ehren immer offen.

Mit diesen wenigen gratuliret dem Herrn
Doctorando seinem werthgeschätzten
Herren Vetter zu der erlangten Doctor-
Würde, Desselben ergebenster Vetter
und Diener

Henr. Theod. Emminghaus
aus Hagen in Westphalen, der Rechten Beflüßener.

Söffnet sich mein Herz, die Freude zu bezeugen,
Die werthgeschätzter Freund! sich hat in mir gerührt.
Da Du nunmehr willst Minervens Thron bestiegen,
Darauf Hygea Dich an ihren Händen führt.
Du wirst mit allen Ruhm den Doctor-Hut erlangen,
Der Dir vor Deinen Fleiß zum Lohn ist zugebracht.
Drum wünsch ich daß Du mögst mit Gottes Segen prangen.
So ist bereits Dein Glück im Vaterland gemacht.

Dieses walte dem Herrn Doctorando, sei-
nem werthgeschätzten Freunde zur Ver-
sicherung beharrlicher Freundschaft hin-
zufügen

F. Vorster

LL. Cult. Hagena Marcanus

WAn suchet dessen Ruhm zu mehren,
Und setzet den zu hohen Ehren;
So sich in wahrer Weisheit übt,
Und denen Tugenden ergiebt.
Dis sind gewiß die beyden Sachen,
So viele Menschen glücklich machen,
Und in der ganzen weiten Welt,
Hält man auf Weisheit mehr als Geld.

Mein

Mein **Freund**, daß ich von Tugend sage,
 Und von der Weisheit was vortrage,
 Geschiehet wahrlich nur darum,
 Weil **Du** heut Doctor wirst mit Ruhm.
Du bist mit Tugend angefüllet,
 In **Deiner** Brust sich Weisheit hüllet,
 Drum schencket man **Dir** Musen-Sohn,
 Den Doctor-Hut **Dir** heut zum Lohn.
 Es müsse sich **Dein** Ruhm ausbreiten
 Zu diesen und zu allen Zeiten,
 Dis wünscht ein jeder so **Dich** kent
 Auch der sich hic **Dein** Diener nent.

J. L. H. Zahn
 LL. C.

SS Eil die Oliven Frucht zu ihrer Reiffe kommen,
 So deucht mir hast Du es recht eben abgepaßt;
 Daß Du zur selben Zeit Dir veste vorgenommen,
 Und, wahrlich mit Bedacht, vielleicht den Schluß gefaßt:
 Zu eben einer Zeit dis alles einzulesen
 Was **Dein** jetzt reiffer Fleiß vor längststen ausgesät.
 Und dieses wird es seyn, was meine Pflicht gewesen
 An dem mich zu erfreun, was von Dir wird gemäth;
 Das ist der Doctor-Huth, der Dir zu Theil wird werden,
 Mit dem Du heute prangst, und der uns auch verspricht,
 Daß Du ins künftige der Menschen Wohl auf Erden
 Beförderst, sonderlich, was ihren Leib gebricht,
 Dis wünschet von Herzen **Gott** laß es gedeyen,
 So wird sich **Westphalen** mit einem erfreuen:
 Der sich in **Halle** der Nechten bekleisset,
 Zu **Hilbeck** geböhren und nahmentlich heisset:

Theod. Dan. Osthoff,

Vsum

Vsum Palladiæ perdocte tradis olivæ,
 Quod TIBI consilium Diva MINERVA dedit.
 Hæc Dea Te primum dignum illa laude putavit,
 Qui doceas oleæ pinguia dona suæ.
 Sic geris æternos divinæ frondis honores:
 Sic TIBI perpetuo dextera PALLAS erit.

Io. Steph. Pütter.

Jur. Stud. Iserlohnia - Marcantus.

 Je Lehrer, die Verstand und Tugend kostbar schätzen,
 Von denen ist **Dein** Fleiß vor langer Zeit gezehlt,
 Sie können sich mein **Freund!** an solchen so ergözen,
 Daß sie **Dich** darum jezt zum **Doctor** auserwehlt.

Dis hat mir Herr **Dähner** recht herzlich gefallen,
 Drum lästet ein fröliches **VIVAT** erschallen

Joh. Christ. Wurm.

LL. Cult. aus Wesel.

PAr bleu! der Deusch, Francos. der bleiben nit su Ahuß
 Wenn Sie nit gratulir sie konum nit auf der Smauß:
 Par ma Foi, daß wår vor mir sehr viel touchir.
 Auch soll der Leute mein, ein Carmenat su schmir
 Daß sey so krossen Kunst, daß man der Ahß herbreck
 Und auch die Koff sich muß herstoß an dieser Dreck.
 Sie kan swar nit viel Deusch, auch nit Latin versteh,
 Zik abhen Francken-Reick mein Leben nit kesh;
 Allehn, daß sie nit kan ein Vers zusammen schmir,
 Daß ahb, mein Ehrßens-Freund, jehund an Dick probir.
 Warum? weil su der Dogtor-Ahth ein gratulation
 Nach seine Schuldigkeit, kessefset

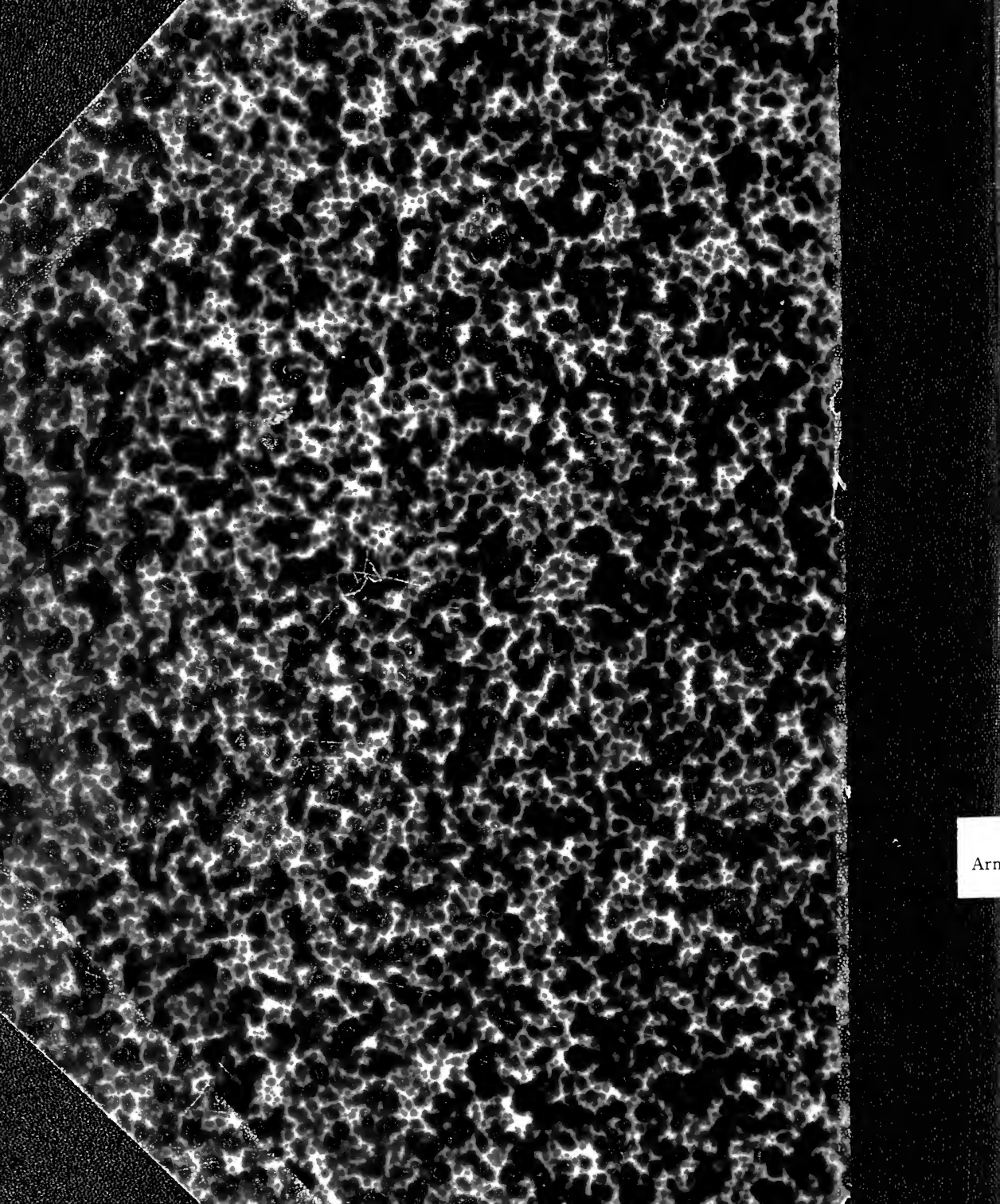
du - Buiffon.

Arn